

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
Iesv, Cvrsvs Theologicvs**

in decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Secvndam Secvndæ, & Tertiam Partem D. Thomæ

Esparza Arteida, Martin de
Lugduni, 1666

V. Vtrum detur aliquis ordo rationis, & doctrinæ inter passiones?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94839](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94839)

Ad 2. Certum est, nihil posse esse in sensu communi, & phantasia, quod non fuerit prius in sensu externo, nec esse semper in potestate nostra, ut ad sint sensui externo sensibilia quaelibet indiscriminatum. Ceterum, quæ successiue, & seorsim occurrunt sensibus externis, manent coniunctim in phantasia. Vnde est integrum voluntati, ut ad quodlibet eorum applicetur vis æstimatiua, utque ex eisdem, faciat varias combinationes, & quasi mixtiones, quæ sensui externo sunt impossibiles. Est præterea in potestate nostra, ut sensus ipsi externi applicentur cuiuslibet ex obiectis simultaneè existentibus in debita distantia, nec non, ut per motum localem acquiratur, & videretur eadem indistantia talium, vel talium determinatè obiectorum. Viroque igitur modo patet rationi superiori multiplex aditus dirigendi, ac determinandi appetitum sensitium, determinando prius, ut liber, vim apprehensiuam ad hæc potius obiecta, quam ad alia, licet aliquando excurrat ad aliqua obiecta præter, aut etiam contra imperium rationis propter subitam impressionem obiectorum ante aduertentiam rationis, aut propter inflexibilem dispositionem corporalem, quod solum concludit obiectio, & iam superius spontè concessum est.

Ad 3. Adamus ante peccatum habuit ratione domini supernaturalis specialiter sibi à Deo prouisi, perfectum imperium supra appetitum sensitium, ita ut neque per motum aliquem subitaneum posset præuenire aduertentiam rationis, aut eius imperio deinde resistere propter indispositionem corporalem. Ceterum ad subiiciendum appetitum sensitium quoad alios actus, inque aliis circumstantiis non est necessarium donum supernaturale, sed sufficit potestas rationi superiori naturaliter conueniens, ut ostensum est supra, esto eadem potestas sit minor, ac debilior pro statu præsentis, seclusa gratia Dei, quam futura fuisset pro statu naturæ puræ, uti expositum est, quæst. 9. de gratia.

Ad 4. Negatur paritas, uti negatur in iisdem illis locis ab ipso Gregorio, & Thoma. Quia phantasia, & virtus appetitiua se habet ad plura, quam nutritiua, atque operatio nutritiua, est multò magis necessaria indiuiduo, quam operatio quaelibet phantasiæ, aut appetitus sumpta determinatè.

Ad 5. Conceditur motum, & transmutationem corporalem, non subesse directè, ac immediatè imperio rationis nostræ, quod solum intendit, & optimè concludit D. Thomas in illo loco. Subest nihilominus mediatè, & indirectè, Quia anima quatenus operans per rationem independentem ab organo corporeo, potest applicare se ipsam ad operationem talem potius, quam talem aliam, circa tale, vel tale obiectum, dependentem ab organo corporeo, atque eiusmodi applicatio, & operatio dependens ab organo corporeo, ipsumque organum afficiens, potest inducere mutationem naturalem, & phantasiam, immediatè quidem in eodem organo, mediatè vero in aliis etiam omnibus partibus corporis dependentibus ex natura rei à dispositione, & motu organi immediatè moti per affectum, & per applicationem potentiae sensitivæ. Quia verò motus cordis, cui correspondet pulsus, & motus genitalium, propter maximam utriusque imperfectionem, & remotionem à participio rationis, coniunctam cum maxima utriusque necessitate ad conseruationem indiuidui, & speciei, minus dependent ab affectuum qualitate, minus etiam obediunt imperio rationis, cui è conuerso obediunt seruiliter alia corporis membra, quoad motum localem. Quia, videlicet, nullus motus localis eorum determinatè sumptus, est eo modo necessarius animali, & conse-

quenter, nec exigitur ab eodem determinatè per appetitum innatum, & præterea eadem membra, sunt expertia sensationis propriæ, qua immediatè sic, vel aliter dirigantur, inclinentur, ac determinantur.

QVÆSTIO V.

Verum detur aliquis ordo rationis, & doctrinæ inter passiones?

Videtur nullus dari. Quia omnes passiones possunt versari circa eadem omnia obiecta pro diuersis statibus, ac circumstantiis. Quodlibet enim idem, tam bonum, quam malum potest esse, tum præsens, tum absens, atque considerari cum præfatione ab absentia, & præfentia. Ratio igitur formalis motiua est eiusdem vniuersalitatis respectu omnium passionum. Ordo autem rationis inter ea, quæ se habent ad aliud, uti dictum est, se habere passiones, consideratur vnicè, vel certè præcipue penes maiorem, & minorem vniuersalitatem illorum, relatiuè, ad quæ concipiuntur.

Art. 1. Respondetur. Triplex ordo considerari potest inter passiones. Rationis nimirum, causalitatis, & perfectionis; atque ordo causalitatis potest rursus duplex considerari, nempe secundum genus causæ efficientis, seu in executione, & secundum genus causæ finalis, seu in intentione. Ordo perfectionis non potest clarè, ac dilucidè determinari, nisi consideratis prius diligenter, atque comprehensis singulis speciebus passionum superius enumeratis, & natura, ac perfectione singularum rationum formalium, circa quas versantur, intimius penetrata. Ordo autem secundum genus causæ finalis, & in intentione, nec non secundum genus causæ efficientis, & in executione dependet ab ordine perfectionis, & præminentiae in bonitate. Vterque igitur hic ordo commodius, ac distinctius tradetur infra post quæstiones omnes de singulis seorsim speciebus affectuum. Quod reliquum est de ordine rationis, seu doctrinæ, deduci facillè potest ex dictis supra quæst. 1. & oportet, ut protinus fiat deductio in hoc loco pro determinanda, & seruanda recta methodo, circa ea, quæ dicenda supersunt de passionibus in particulari.

Art. 2. Ordo autem rationis inter affectus dependet ab eodem ordine inter obiecta affectuum, sicut dictum est supra de dependentia, quoad distinctionem, & oppositionem mutuam. Inter obiecta autem, priora sunt per se simplicia compositis, & vniuersaliora, ac notiora, minus vniuersalibus, minusque notis. Quia simplicia insunt in compositis, & non è conuerso; atque ab vniuersalioribus, ac notioribus procedit cognitio ad minus vniuersalia, minusque nota. Iam verò bonum, & malum præscindens à facilitate, & difficultate, quod est obiectum partis concupiscibilis, est simplicius, & vniuersalius, ac notius, quam bonum, & malum difficile, quod est obiectum partis irascibilis. Siquidem bonum, & malum difficile superaddit bono, & malo secundum se, & quidem superaddit aliquid separabile per se ab illis, tum in re ipsa, tum maxime in cognitione. Passiones igitur pertinentes ad partem concupiscibilem sunt priores per se ordine rationis, & doctrinæ, quam passiones pertinentes ad partem irascibilem. Deinde bonum est, prius ratione vniuersaliter, quam malum sibi oppositum. Quia malum cognoscitur per speciem boni oppositi, nec cognosci potest, nisi cognito simul ipso bono;

bono; cum è conuerso bonum cognoscatur per se ipsum, possitque cognosci, quin idem malum simul cognoscatur. Affectus igitur persecutiui, tum pertinentes ad concupiscibilem, tum pertinentes ad irascibilem, quorum obiectum, vel totale vel certe praeminens est bonum, sunt priores ratione, quam effectus auersatiui, quorum obiectum est similiter malum. Quodd tamen intelligitur, non de omnibus affectibus persecutiuis comparatis cum omnibus simul auersatiuis, sed de vnoquoque affectu comparato cum affectu sibi opposito.

Art. 3. Inter affectus verò concupiscibilis, amor est prior reliquis. Quia obiectum eius est bonum secundum se, quod est simplicius, & vniuersalius, quam bonum vel absens, vel praesens. Sequitur deinde desiderium, cui demum succedit gaudium. Quia absentia pluries, ac vniuersalius inest bonis humanis, quam praesentia. Cum enim homo nascatur nudus, & omnium egenus, sitque animal plurimorum capax bonorum, quae difficulter omnia simul cuiquam adsunt, atque ad gaudendum plenè, & absolutè requiratur collectio omnium, cum ad inquietudinem desiderandi, & concupiscendi sufficiat defectus cuiuslibet boni, patet affectum desiderij esse frequentiore, ac vniuersaliore, quam affectum gaudij. Huc pertinet discrimen inter hominem, & animalia cetera, quod cetera animalia facillè expleantur, & quiescunt, hominis verò cupiditates sunt infinitae, ac inexplebiles, vti pluribus prosequuntur Hypocrates in epist. ad Darnegatum, Seneca epist. 73. Plutarchus de cupiditate diuitiarum. Accedit Augustinus, dicens lib. 10. de Trinit. cap. 11. ad medium. *Amor magis sentitur, ciam eum prodit indigentia. Vnde inter omnes passiones concupiscibilis, magis est sensibilis concupiscentia*, vt infert D. Thomas quaest. 25. art. 2. ad 1. Ergo desiderium est affectus magis notus, ideoque prior ratione, quam gaudium. Eadem est proportionaliter ratio de affectibus auersatiuis, vt nimirum odium sit prius ratione, quam fuga correspondens desiderio, & hac quam tristitia. Ordo itaque rationis inter passiones concupiscibilis est: Amor, odium, desiderium, fuga, seu abominatio, gaudium, tristitia.

Art. 4. inter affectus irascibilis, quos dictum est vniuersaliter esse posteriores affectibus concupiscibilis, spes, & desperatio, quae versantur circa bonum, sunt priores ratione, quam audacia, & timor, quae versantur circa malum, oppositum illi bono. Dictum enim est bonum esse prius ratione, quam malum sibi oppositum. Spes autem est prior desperatione. Quia in obiecto spei praeuallet magis ratio bonitatis, quam in obiecto desperationis, vt dictum est supra quaest. 2. artic. 6. & 7. Ratio vero malitiae, praeuallet similiter magis in obiecto timoris, quam audaciae, vt ibidem expositum est. Cum igitur eadem ratione, qua dictum est bonum esse prius malo, necesse sit in obiectis compositis ex bono, & malo illud esse prius in quo praeminet magis ratio bonitatis, illud verò posterius, in quo praeminet magis ratio malitiae rectè concluditur ordinem rationis inter passiones irascibilis inuicem contrarias esse istum. Spes, desperatio, audacia, timor. Superest postremo leco ira, cuius obiectum est duplex malum, alterum praesens, & iam illatum ipsi irato, alterum ab eo inferendum.

Art. 5. Ex dictis patet satis ad rationem dubitandi. Consistit enim prioritatem rationis non dependere ex sola maiori vniuersalitate, & insuper obiecta passionum adequatè sumpta non esse omnia aequalis, eiusdemque vniuersalitatis. Ordo ita-

que dicendi de passionibus, seu affectibus in particulari hic erit, vt 1. dicatur de amore, 2. de odio, 3. de desiderio, seu concupiscentia: 4. de fuga, seu auersione, 5. de gaudio, 6. de tristitia, 7. de spe 8. de desperatione, 9. de audacia 10. de timore 11. de ira.

QVÆSTIO VI.

Vtrum Amor sit passio coaptatiua animalis, respectu conuenientium sibi?

Videtur non esse, 1. Quia passiones sunt in appetitu sensitivo, vt dictum est supra. Amor autem est in appetitu rationali. Fertur enim ad ea, quae non cadunt sub sensum, vt patet inter alia ex Sap. 8.2. vbi de sapientia, quam patet non esse sensibilem, dicitur: *Hanc amauit. & exquisiuit à inuentute mea*. Ergo amor non est passio.

2. Passio est motus quidam appetitus ad appetibile, vel à non appetibili, seu ab odibili, vt dictum est supra, & habetur ex Damasc. lib. 2. fidei Orth. cap. 22. Talis autem motus non est amor, sed magis desiderium, ad quod praesupponitur idem amor. Et confirmatur, quia relatio non est motus, sed terminus motus. Amor autem est relatio quadam. Quia ex Aug. lib. 8. de Trinit. cap. 10. *Amor est unio quadam, vel nexus*, quem patet esse relationem. Ergo.

3. Ratio amoris est communis omni passioni, omnique effectui. Quia vt dicit August. lib. 14. de Ciuit. cap. 17. *Amor inhians habere, quod amatur, cupiditas est: id autem habens, eoque fruens, letitia; & fugiens, quod ei aduersatur, timor est, idque, si acciderit, sentiens, tristitia est*. Ergo amor non est passio particularis, solumque coaptatiua animalis, respectu conuenientis sibi.

4. Vnumquodque praecise per seipsum, & antecedenter ad omnem suum motum, est essentialiter aptum, respectu conuenientium sibi. Quia, bonum respectu cuiusque, ex suo conceptu, congruit illi secundum se. Nihil autem congruit incepto, aut nondum apto, respectu sui. Ergo amor non est coaptatiua animalis, respectu conuenientium sibi, sed praesupponit eam coaptationem. Confirmatur, quia nulla alia ratio esse potest, ob quam, respectu quorundam exsurgit naturaliter amor, & odium, respectu aliorum, quam quia, respectu illorum praesupponitur in animali aptitudo naturalis, & respectu istorum naturalis ineptitudo, ac repugnantia.

5. Amare est *velle bonum alicui*, iuxta definitionem Philosophi 2. Rhet. cap. 4. Velle autem non est coaptari, & vt esset, vetus potius, & communiter recepta definitio retinenda esset.

Art. 1. Respondetur. Quia in rebus inanimatis reperiuntur imperfectè, eadem insunt animalibus perfectiori modo; & adhuc perfectius homini, quàm homo est, & Angelis. Omnia namque creata sunt effectus, & participationes Dei, ac proinde secundum se tota sunt similitudines, & imagines eius, efformatae ab ipso, vt eundem representent, ac manifestent, & sic perducant omnem intellectum, omnemque voluntatem ad laudem, & dilectionem ipsius. Similitudines autem, & imagines, vnius, eiusdemque prototypi perfectissimè simplicis in se, quibus nihil inest positivè, quod non habeat rationem similitudinis, & imaginis, non aliter inter se differre possunt, nisi quatenus quae in vna reperiuntur imperfectè, in alia consequuntur gradum, ac modum perfectionis maiorem.

B

Art. 2.